

Cilt/Volume: II, Sayı/Issue: 1

Haziran 2019

İLK ÇAĞLARDAN GÜNÜMÜZE TEMPERA RESİM TEKNIĞİ

Tempera Technique From the First Ages to the Present

Geliş Tarihi/Received: 22.05.2019

Kabul Tarihi/Accepted: 26.06.2019

Remziye ERSOY*

Abstract

Painting art is a branch of art with a wide variety of vehicle and techniques. Tempera technique; from ancient Egypt to India and to the reigns of China, it is seen that in a wide geography, it has survived for centuries. Tempera paints, is usually prepared with pigments obtained from minerals or plants mixed with water-diluted egg yolk. To create the form in the painting made with this technique; fine brush strokes should be applied carefully.

Tempera paintings are quite durable. As a matter of fact, some of the works made by this painting method in the first centuries are exhibited in various museums and galleries today.

It is also known to be one of the most used techniques in the Middle Ages and Early Renaissance periods.

* Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi, Yüksek Lisans Öğrencisi, remziyersoy@gmail.com

In the works of Giotto, Filippo Lippi, Botticelli, Andrea Mantegna and many other master artists, mostly tempera technique was used. Although a classical painting technique such as Tempera has been used for thousands of years and continues to be updated today, it is thought that it is not known enough in terms of our country.

Although a classical painting technique such as Tempera has been used for thousands of years and continues up to date today, it is thought that it is not known enough in terms of our country.

The aim of this work is to give information about the history of tempera technique and its current usage.

Keywords: Tempera, Fayum Portraits, Cave Painting, Tempera in the Middle Ages, Today's Tempera.

Öz

Resim sanatı; kullanılan araç gereçler ve teknikler bakımından oldukça fazla çeşitliliğe sahip bir sanat dalıdır. Tempera tekniğinin; Eski Mısır'dan, Hindistan'a ve Çin hükümdarlıklarına kadar geniş bir coğrafyada asırlar boyu varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Tempera boyası; genellikle suyla seyreltilmiş yumurta sarısı ile karıştırılmış mineraller veya bitkilerden elde edilen pigmentlerle hazırlanmaktadır. Bu teknik ile yapılan resimlerde form oluşturmak için; ince fırça darbelerinin özenli bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Tempera resimleri, oldukça dayanıklıdır. Nitekim ilk yüzyıllarda bu boyama yöntemiyle yapılmış eserlerden bazıları günümüzde çeşitli müze ve galerilerde sergilenmektedir.

Ayrıca Ortaçağ ve Erken Rönesans dönemlerinde de en çok kullanılan tekniklerden biri olduğu bilinmektedir. Giotto, Filippo Lippi, Botticelli, Andrea Mantegna ve diğer birçok usta sanatçıların resimlerinde çoğunlukla tempera tekniği kullanılmıştır. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında özellikle Avrupa'da, eski resim yöntemlerinden temperaya ilgi duyulmaya başlanmış ve günümüzde de çeşitli sanatçılar tarafından kullanımının giderek artmasıyla daha popüler hale gelmiştir. Tempera gibi klasik bir resim tekniğinin binlerce yıldır kullanılması ve günümüzde de güncelliğini sürdürmesine rağmen ülkemiz açısından irdelendiğinde, yeterince bilinmediği düşünülmektedir.

Bu çalışma ile; tempera tekniğinin tarihçesi ve günümüzdeki kullanımını hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tempera, Fayyum Portreleri, Mağara Resimleri, Ortaçağ'da Tempera, Günümüzde Tempera

GİRİŞ

"*Tempera*" kelimesi "*harmanlama ya da karıştırma*" anlamına gelen Latince kelime olan *temperare*'den gelmektedir (Sultan, 1999, s. 11). Tempera tekniği; suda çözünür bir bağlayıcı madde (genellikle yumurta sarısı veya başka bir yapışkan malzeme) ile karıştırılmış renkli pigmentlerden oluşan kalıcı, hızlı kuruyan bir boyama yöntemidir.

"*Sanat kavram ve terimleri*" sözlüğünde tempera tekniği; "boyar maddenin tutkallı suyla, genellikle de yumurta akı karıştırılmasıyla elde edilen bir boya türü ve bu boya kullanılarak yapılmış resim" olarak tanımlanmaktadır (Sözen & Tanyeli, 2010, s. 299).

Tempera boyasındaki bağlayıcılar, değişkenlik gösterebilmektedir, ancak yaygın olarak yumurta sarısı tercih edilmektedir. "*Sanatın Öyküsü*" adlı kitapta; renkli bitkiler ve madenler ezilerek elde edilen tozları, birbirine bağlamak için kullanılan sıvının ana maddesinin yumurta olduğu anlatılmış, bu şekilde hazırlanan renklerle boyama yöntemine ise, tempera adı verildiğinden söz edilmektedir (Gombrich, 2011, s. 240). Bununla birlikte yumurtanın boya bağlayıcı olarak, ilk ne zaman kullanıldığına ilişkin bilgi mevcut değildir.

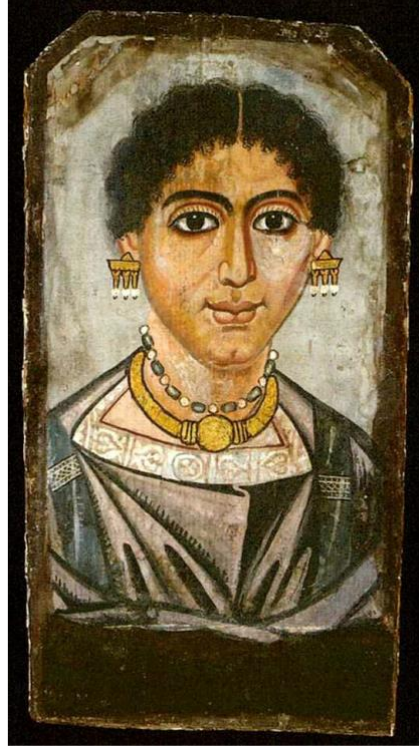
Tempera boyası için yumurta sarısı, yumurta yağ emülsiyonları, sakızlı emülsiyonlar (reçine) ve kazein (sütteki protein maddesi) gibi çeşitli bağlayıcılar kullanılmaktadır (Sultan, 1999, s. 11; İsimli, 1859, s. 82). Tempera boyası hızla kurur. Genel olarak ince, yarı opak veya saydam katmanlar halinde uygulanır. Yüzey üzerindeki boya kurduğunda, pürüzsüz ve mat bir görünüme sahiptir. Geleneksel olarak hazırlanan tempera boyaları, pigmentin yumurta sarısı ile karıştırılması işlemi ile elde edilir fakat günümüzde yurtdışında çeşitli üreticiler tarafından, tüplerde satılan tempera boyaları da mevcuttur. Sultan (1999, s. 33) kitabında; hazır olarak satılan tempera boyalarının içinde yumurta sarısı olmadığını, yumurta yağı emülsiyonu kullanıldığını belirtmiştir.

TARİHSEL SÜREÇTE TEMPERA TEKNİĞİNİN KULLANIMI

Antik Çağ'da Tempera Tekniğinin Kullanımı

Tarihsel süreçte, bilinen en eski resim tekniklerinden biri *tempera*'dır. Nitekim, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*'nde (1997, s. 1759) temperanın; "*ilk uygarlıklardan beri kullanılan bir teknik*" olabileceğinden söz edilmekte fakat ilk olarak ne zaman kullanılmaya başlandığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Teknik, dayanıklılığı nedeniyle uzun ve zengin bir geçmişe sahiptir. Örneğin, M.S. 1. yüzyıldan günümüze ulaşmış örnekler hala mevcuttur.

Tempera tekniği ile yapılmış resimlerin bilinen ilk örneklerine, birinci ile dördüncü yüzyıllarda yapılmış olan, Mısır'daki Fayyum Portreleri'nde rastlanmıştır (Bezmen, 2018; Ekici, 2012; Yonca, 2018; Karaca, 2015, s. 319; Uysal, 2009, s. 109). Fayyum Portreleri genellikle tempera ya da ankostik tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bu portreler ahşap panellere veya mumyaların sarıldığı keten örtülerin en dış tabakasına, ölen kişinin kafasının olduğu kısma sabitlenmiştir (Borg, 2010, s. 8).

Görsel 1: Tempera tekniği ile yapılmış bir kadının portresi. 1901'de Mısır Er Rubayat'ta bulunmuştur. İskoçya Kraliyet Müzesi, Edinburgh.

Görsel 1'deki eser, Mısır'ın Er Rubayat bölgesinde bulunmuş Fayyum portrelerine örnek oluşturmaktadır. Bong'un "*Resimli Mezar Portreleri*" adlı makalesinde, bu portrelerin hafif

kireçli ya da tebeşirli görünümü olan düz yüzeyler üzerine, hızlı bir şekilde ve stilize edilerek yapılmış olabileceğinden bahsedilmektedir (Bong, 2010, s. 2).

Hindistan'da bulunan bazı mağaralardaki resimler incelendiğinde aynı etkiler görülmektedir.

Görsel 2: Ajanta mağarası duvar resimleri, tempera tekniği, Maharashtra eyaleti, Hindistan.

Ajanta resimleri, Hint sanatında önemi bir dönüm noktasıdır. Bu resimler duvar resminin iyi korunmuş nadir örneklerini temsil etmektedir, sadece Hint sanatının değil, aynı zamanda Asya'nın ve Budist sanatının incelenmesinde temel referans noktası olarak kabul edilirler (Barbadillo, 1995, s. 2). Hindistan'daki Bagh Mağarası, milattan sonra 7. yüzyılda yapılmış Ravan Chhaya kaya sığınağı ve Ajanta Mağaraları'ndaki duvar resimleri incelendiğinde birbirlerine benzer oldukları görülmekte ve tempera tekniğine sıkça rastlanmaktadır (Barbadillo, 1995, s. 2; Nayak, 2017, s. 24; Paramasivan, 1939, s. 93).

Orta Çağ'da Tempera Tekniğinin Kullanımı

Tempera tekniği, özellikle Orta Çağ'da geniş uygulama alanına sahiptir ve ressamların ana resim aracı olduğu bilinmektedir (İsimsiz, 1859, s. 82; Schadler, 2017, s. 1; Tomkins, 1939, s. 18). Söz konusu teknik, genellikle dini amaçlı olarak ikon resimlerinde uygulanmıştır. Yunanca'da basit anlamıyla ikon kelimesi “görüntü” anlamına gelmektedir. Günümüzde ise genellikle zemini altın kaplanmış tahtalar üzerine tempera tekniği ile boyanmış, soyut dini portreler akla gelmektedir (Kleimola, 2006, s. 407; Hoffman, 2007, s. 135).

Orta Çağ'da yapılmış olan triptikler, altar panoları vb. genellikle bu teknik uygulanmıştır. Orta Çağ'ın İtalyan sanatçılarından Cimabue, Duccio di Boninsegna, Giotto, Simone Martini, Lorenzetti Kardeşler söz konusu tekniği eserlerinde kullanmıştır.

Görsel 3: Giotto di Bondone, Ognissanti Madonnası "Tahta çıkmış Meryem Ana ve Çocuğu", 1310, ahşap üzerine tempera, 325x204cm, Uffizi Galeri, Floransa.

Orta Çağ'da yaşamış olan Giotto; "*Avrupa resim sanatının ilk dehalarından*" ve Rönesans resim anlayışının öncülerinden kabul edilmektedir (Beksaç & Akkaya, 1990, 107). Görsel 3'deki Giotto'nun eseri incelendiğinde; tahtın üç boyutlu gibi resmedilmesi, ışık-gölge kullanımı ve figürlerin yüz ifadeleri oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca tabloda; zeminindeki mermer ve meleklerin ellerindeki çiçeklerin aynı doğadaki gibi gerçekçi görünümü oldukça etkileyicidir.

Erken Rönesans Dönemi'nde Tempera Tekniğinin Kullanımı

Rönesans Dönemi'nin ortalarına kadar, ahşap panellerdeki resimlerin çoğunun tempera tekniği ile yapıldığı bilinmektedir. Rönesans ressamlarından; Gentile da Fabriano, Paolo Uccello, Filippo Lippi, Piero della Francesca, Sandro Boticelli, Domenico Ghirlandaio,

Giovanni Bellini, Andrea Mantegna, Fra Angelico, Francesco Francia, Michelangelo, Bronzino, Raphaelbu tekniği eserlerinde kullanan sanatçılara örnektir.

Tempera tekniğinin en bilinen örneklerinden biri; görsel 4'deki Botticelli'nin "*Venus'ün Doğuşu*" adlı tablosudur.

Görsel 4:Sandro Botticelli, *Venus'ün Doğuşu*, 1485, tuval üzerine tempera, 172.5 x 278.5 cm, Uffizi Galerisi, Floransa.

15. yüzyıldan sonra resim sanatında tempera uygulamaları yavaş yavaş azalmış, 17. yüzyılın sonlarında ise daha çok yağlıboya kullanılmaya başlamıştır (Sultan, 1999, s. 15).

19. Yüzyıl Sonrasında Tempera Tekniğinin Kullanımı

19. Yüzyılda geleneksel, eski resim yöntemlerine yeniden ilgi duyulmaya başlanmış ve teknik ile ilgili önemli kaynak olan Cennino Cennini'nin yazdığı, *Il librodell'arte* (Sanatçının El Kitabı) adlı kitabın çeşitli çevirileri yayımlanmıştır. Mary Merrifield tarafından 1844 yılında bu kitabın ilk İngilizce çevirisi yayımlanmıştır.

Bir grup tempera sanatçısı, geleneksel ve eski bir teknik olan temperanın deneme yanılma yoluyla sırlarını öğrenmiş ve çalışmalarında kullanmıştır. Onların tempera tekniğine karşı duydukları heves ve hayranlık, diğer sanatçıların da dikkatini çekmiştir (Sprague, 2002, s. 66). 1890'lı yıllarda İngiltere'deki Birmingham Sanat Okulu'nda "*Birmingham Grubu*"

olarak tanınan bir grup sanatçı fresk, vitray, gravür ve tempera gibi çeşitli tekniklerle çalışmışlardır (Sprague, 2002, s. 71).

Christiana J. Herringham tarafından 1899 yılında *Sanatçının El Kitabı* adlı yapıtın başka bir çevirisi yayımlanmıştır. Bundan kısa bir süre sonra 1901'de Londra'da Christiana J. Herringham (1852-1929) öncülüğünde, tempera resim sanatını yeniden canlandırmak isteyen bir grup İngiliz ressam tarafından *Tempera Ressamları Topluluğu* kurulmuştur (Clarke, 2015, s. 29; Sprague, 2002, s. 66; Spooner, 2003). Bu topluluk, 1901 yılında Leighton Evi'nde ilk tempera resim sergilerini düzenlemiştir. Daha sonra "*Tempera Duvar Dekoratörleri ve Ressamları Topluluğu*" olarak da adlandırılan bu grup, tempera tekniği konusunda toplam üç cilt olarak düzenlenmiş bildiriler yayımlamıştır (Spooner, 2003, s. 49). 1933 yılında Amerikalı Sanat Tarihiçi *Daniel V. Thompson* (1902–1980), Cennini'nin *Sanatçının El Kitabı (Illibro dell'arte)* adlı yapıtının başka çevirisini yayımlamıştır. Söz konusu çeviriler, Cennini'nin geleneksel tempera tekniği tarifini daha da kolay erişilebilir hale getirmiştir.

19.Yüzyıl ve sonrasında bu teknik ile çalışan önemli sanatçılar arasında, *William Blake* (1757-1827), *Thomas Charles Sims* (1873-1928), *Hart Benton* (1889-1975), *Reginald Marsh* (1898-1954), *Ben Shahn* (1898-1969), *Peter Hurd* (1904-1984), *Paul Cadmus* (1904-1999), *Andrew Wyeth* (1917-2009), *George Tooker* (1920-2011), *Rob Milliken* (1920-), *Fred Wessel* (1946-), *Altoon Sultan* (1948-), *Doug Safranek* (1956-) ve *Andrew Grassie* (1966-) sayılabilir.

Bu sanatçıların bazılarında ve en önemli tablolarından bahsedilecek olursa;

Ben Shahn (1898-1969), belki de 1930'ların başında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en önemli sosyal-gerçekçi sanatçılardan biridir. Resmin yanında grafik tasarım ve fotoğrafçılık alanında da aktif bir kariyere sahip olan Shahn; sanat hayatı boyunca farklı resim tekniklerini kullanmış, resimlerinde tempera tekniğine oldukça fazla yer vermiştir. 1931-32'de estetik duyuma dayanan sanat anlayışını reddederek, öyküsel anlatım ve sosyal yorum içgüdüsünü izlemeye karar veren sanatçı, 1932-33 yılları arasında zulüm görmüş işçi lideri Tom Mooney'nin davası için on beş adet tempera paneli tamamlamıştır (Soby, 1947: s. 8). Shahn'ın birçok sanat eseri Londra'daki Tate Galeri'de ve New York Modern Sanatlar Müzesi'nde sergilenmektedir.

Görsel 5: Ben Shahn, Çağdaş Amerikan Heykeli, 1940, ahşap üzerine tempera, 268x76.2 cm.

Amerikalı ressam George Tooker (1920-2011), sosyal realist tempera tabloları ile tanınan figüratif bir sanatçıdır. 1940'lı yıllarda tempera tekniğini kullanmaya başlayan Tooker, yarım asırdan fazla bu tekniğin temsilcisi olarak başarılı bir kariyer sürdürmüş ve paha biçilemez nitelikte eserler ortaya çıkarmıştır (Spring, 2002, s. 62).

Görsel 6:George Tooker, Otoportre, 1947, panel üzerine tempera, 42cm, Curtis Galerileri, Minneapolis.

Belki de 21. yüzyılda tempera tekniğini kullanan, en tanınmış sanatçılardan biriside; Andrew Wyeth'tir. Genç yaşlarda resim yapmaya başlayan Wyeth'in kırsal manzaralara olan ilgisi ve romantizme tutkusu sanat eserlerinin ilham kaynağı olmuştur (Görsel 7). Babasının rehberliğinde suluboya tekniğinde ustalaşmış ve daha sonra Peter Hurt'dan tempera resim tekniğini öğrenmiştir. Sanat Tarihine olan ilgisini birçok kez dile getiren sanatçı, Rönesans ve Amerikan resim ustalarının büyük hayranıdır (Stoner, 2011, s. 122).

Görsel 7: Andrew Wyeth, Christina'nın Dünyası, 1948, ahşap panel üzerine tempera tekniği, 82x121 cm, Modern Sanat Müzesi, New York.

İskoç sanatçı Andrew Grassie (1966 -), doksanlı yılların ortalarında, fotoğraf üzerine tempera tekniğini titizlikle uygulayarak, küçük resimlerden oluşan görsel bir dil geliştirmiştir. Yaptığı resimler, birçok sanatçı ve sanat eleştirmeni tarafından "*düşündürücü*" ve "*melankolik*" bulunarak övülmüş, "*bürokratik ironilerden*" oluştuğu için eleştirilmiştir. Londra'daki Maureen Paley Çağdaş Sanat Galerisi tarafından temsil edilmekte olan sanatçı; City Art ve London Art School'da "Gildings" dersleri vermektedir. Sanatçının tempera tekniği ile yapmış olduğu eser örneği Görsel 8'de yer almaktadır.

Görsel 8: Andrew Grassie, 8828'deki Depo, 2007, sunta üzerine tempera, 15 x 22.4 cm, Maureen Paley Galeri, Londra.

SONUÇ

Günümüze kadar gelen farklı akımlara ait sanat eserlerinin tempera tekniği ile yapılmış olması, Sanat Tarihi ile derin bağlantıları olan bu tekniği geleneksel resim tekniklerinden ayırmaktadır.

Tempera tekniğini benimsemiş sanatçılar; çağdaş sanat anlayışını, kompozisyon ve çeşitli renk kombinasyonlarıyla eserlerine yansıtmış ve bunu yaparken de tekniği başarılı bir şekilde uygulamışlardır. Günümüzde tempera tekniğini kullanarak çok sayıda eserler üretmiş olan *Andrew Wyeth*, *Ben Shahn*, *Altoon Sultan* gibi sanatçıların eserleri incelendiğinde, bu eserlerin ne eski ne de geçmişe dönük olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda, çok yönlü ve çağdaş kullanıma uygun olması ve binlerce yıldır birçok sanatçı tarafından uygulanması nedeniyle; tempera tekniğinin dikkate değer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Barbadillo E. F. C. (1994). The Imprint of Ajanta in Tibetan Art, *Nepalese Section of the Buddhist Route Expedition Seminar Paper*. Erişim: https://en.unesco.org/silkroad/sites/silkroad/files/knowledge-bank-article/the_imprint_of_ajanta_in_tibetan_art.pdf (12.03.2019).

- Beksaç, E., & Akkaya, T. (1990). *Kaynak ve Kökleriyle Avrupa Resim Sanatı Gelişim ve değişim süreci içinde başlangıcından Rönesans sonuna*. İstanbul: Arkeoloji ve sanat yayınları.
- Bezmen, P. C. (2018). *Türk tasvir sanatında Osmanlı'dan günümüze portre ve kimlik sorunsalı*. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Borg, B. E. (2010). Painted Funerary Portraits, *UCLA Encyclopedia of Egyptology*, 1(1), Erişim:<https://escholarship.org/uc/item/7426178c> (08.04.2019).
- Clarke, M. (2015). The Art Press at the fin de siècle: women, collecting, and connoisseurship. *An international journal of documentation*, 31 (1-2), 15-30.
- Eczacıbaşı, Ş. (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*.3.cilt. İstanbul: Yem Yayınları.
- Ekici, F. D. K. (2012). Fayyum portreleri. *Sanat dergisi*, 0 (22), 59 - 68. Erişim: <http://dergipark.gov.tr/ataunigsfd/issue/2610/33591>(24.02.2019).
- Gombrich, E. H. (2011). *Sanatın öyküsü*. (Çev. E. Erduran & Ö. Erduran). Çin: Remzi kitabevi. (Eserin orijinali 1980'de yayımlanmıştır).
- Hoffman, E. R. (2007). *Late antique and medieval art of the mediterranean world*. Australia: Blackwell publishing.
- İsimsiz. (1859). Painting in Tempera, *Crayon journal*, 6 (3), 81-84. Erişim: <https://www.jstor.org/stable/25527876>(05.01.2019).
- Karaca, G. (2015). An artwork providing dialogue in public sphere: I have been in Beelitz/ Beelitz'de bulundum. *Route educational and social science journal*, 2(1), 312-325.
- Kleimola, A.M. (2006). The icon as open book: Reflections of North Russian Culture. *Russian History Journal*, 33(2-4), 407-428. Erişim: <https://www.jstor.org/stable/24664451>. (18.02.2019).
- Nayak, U. C. (2017). Sitabinji: Ruined Heritage Site of Odisha. *Abhinav National Monthly Refereed Journal of Research*, 6 (6), 22-27.
- Palaz, E. (2014). *7. Sınıflarda Resim Eğitiminin Kolaj Tekniği ile Problem Çözme Becerisine Etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Paramasivan, S. (1939). The wall paintings in the Bagh caves: An investigation into their methods. S. Paramasivan (Ed.), *Proceedings-Mathematical sciences*. India: Indian Academy of Sciences.
- Schadler, K. (2017). *History of egg tempera painting*. Erişim:<https://www.kooschadler.com/techniques/history-egg-tempera.pdf> (07.12.2018).
- Soby, J. T. (1947). *Ben Shahn*. New York: Penguin Books.
- Sözen, M., & Tanyeli, U. (2010). *Sanat kavram ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Spooner, H. (2003). Pure Painting: Joseph Southall, Christiana Herringham and the Tempera Revival. *British Art Journal*, 4 (1), 49-56.
- Sprague, A.N. (2002). The British tempera revival: A return to craftsmanship. *The British Art Journal*, 3 (3), 66-74.
- Spring, J. (2002). An Interview with George Tooker. *American Art Journal*, 16 (Spring), 60-81.
- Stoener, J. H. (2011). Andrew Wyeth: 12 July 1917, 16 January 2009. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 155 (1), 121-128.
- Sultan, A. (1999). *The luminous brush*. New York: Watson Guptill Publications.
- Tomkins, M. (1939). *Designs indicating the relative merits of tempera and sgraffito as techniques of mural decoration for the college of architecture all fine arts*, University of Southern California.
- Uysal, A. (2009). Yüzün ötesi: portre kurmak üzerine, *Sanat ve tasarım dergisi*,(4), 107-122.
- Yonca, K. (2018). *Roma mumya portreleri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya. Erişim: <https://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/14297> (19.02.2019).

Görseller Listesi

- Görsel 1: Tempera tekniği ile yapılmış bir kadının portresi. <https://escholarship.org/uc/item/7426178c> (Erişim: 19.02.2019).

Görsel 2: Ajanta mağarasının içinden bir görünüm.
<https://www.photodharma.net/India/Ajanta-Caves-1/images/Ajanta-1-Thumb-00026.jpg>(Erişim: 19.02.2019).

Görsel 3: Giotto di Bondone, Ognissanti Madonnası.
<https://www.visituffizi.org/artworks/the-ognissanti-madonna-by-giotto/>(Erişim: 07.03.2019).

Görsel 4:Sandro Botticelli, Venüs'ün doğuşu.<https://www.uffizi.it/en/artworks/birth-of-venus> (Erişim: 09.03.2019).

Görsel 5: Ben Shahn, Çağdaş Amerikan Heykeli. <http://www.jonathanboos.com/ben-shahn-1940/>(Erişim: 18.03.2019).

Görsel 6: George Tooker, Otoportre.
<https://i.pining.com/564x/11/45/f8/1145f862be5e5b69326ebb4d6c763908.jpg>
(Erişim: 19.03.2019).

Görsel 7: Andrew Wyeth, Christina'nın dünyası.
<https://www.moma.org/collection/works/78455> (Erişim: 21.03.2019).

Görsel 8: Andrew Grassie, 8828'deki depo.
<https://www.artslant.com/global/works/show/484769> (Erişim: 24.03.2019).